

نشر نویسه باربع

راهنمای علامت‌شناسی اختلالات گفتار و زبان:

از تعریف تا تشخیص

مؤلفان:

سکینه محمدزمانی

(کارشناس ارشد گفتاردرمانی)

دکتر زهرا اسادات قریشی

(استادیار گروه گفتاردرمانی دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی)

شهرزاد جافری

(کارشناس گفتاردرمانی)

ویراستار علمی:

دکتر بهنوش طحان‌زاده

(استادیار گروه گفتاردرمانی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز)

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه

محمدزمانی، سکینه. ۱۳۷۳ -

عنوان و نام پدیدآور

راهنمای علامت‌شناسی اختلالات گفتار و زبان: از سید علی‌اکبر تاجیک/ نویسندگان سکینه محمدزمانی،
زهراسادات قریشی، شهرزاد جافری، ویراستار علمی: بهنوش طحان‌زاده، ویراستار: پریسا بخشنده

مشخصات نشر

تهران: نویسه پاریسی، ۱۴۰۰.

۴۴۴

مشخصات ظاهری

۹۷۸-۶۲۲-۷۳۸۶-۳۶-۳

شابک

وضعیت فهرست نویسی

فیب

موضوع

گفتاردرمانی

موضوع

زبان‌شناسی بالینی

شناسه افزوده

قریشی، زهراسادات، ۱۳۵۹ -

شناسه افزوده

جافری، شهرزاد، ۱۳۷۳ -

شناسه افزوده

طحان‌زاده، بهنوش، ۱۳۶۴ -

شناسه افزوده

بخشنده، پریسا، ۱۳۶۵ -

رده بندی کنگره

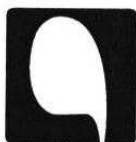
PIR۴۰۰۹

رده بندی دیویی

۸۴۰/۸۳۵۴

شماره کتابشناسی ملی

۷۶۵۲۵۷۵

نشر نویسه پاریس

نویسندگان: سکینه محمدزمانی، دکتر زهرا سادات قریشی،

شهرزاد جعفری

ویراستار علمی: دکتر بهنوش طحانزاده

ویراستار: پریسا بخشنده

آلتیه نشر نویسه پاریس: STUDIO FIVE

ناشر: نشر نویسه پاریس

دفتر انتشارات: ۰۲۱-۷۷۰۵۳۳۴۶

نماینده فروش: کتابفروشی توسن ۶۶۴۶۱۰۰۷

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۱۳۵۴۵۵۴۱۴۲

وبگاه: www.neveeseh.com

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۸۶-۲۵-۷

چاپ و صحافی: روز

کلیه حقوق محفوظ و متعلق به «نشر نویسه پاریس» است.

تکثیر و انتشار این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، بدون مجوز قبلی و کتبی

ممنوع و مورد پیگیری قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

پیشگفتار ۲۵

بخش اول: اختلالات زبانی

مقدمه‌ای بر اختلالات زبانی دوران کودکی ۲۹

فصل اول: دیرگویا ۳۳

۱-۱. تعریف ۳۳

۲-۱. علانم و ویژگی‌ها ۳۴

۳-۱. تشخیص افتراقی دیرگویی از اختلال تکاملی زبان ۳۵

۴-۱. نکات بالینی ۳۷

فصل دوم: اختلال تکاملی زبان ۳۹

۱-۲. تعریف ۳۹

۲-۲. معیارهای تشخیصی ۴۰

۳-۲. انواع اختلال تکاملی زبان ۴۲

۴-۲. علانم و ویژگی‌ها ۴۵

۵-۲. تشخیص افتراقی ۴۷

۶-۲. نکات بالینی ۴۸

۵۱	فصل سوم: آسیب کاربردشناسی زبان
۵۱	۱-۳. تعریف
۵۲	۲-۳. علائم و ویژگی‌ها
۵۵	۳-۳. تشخیص افتراقی
۵۷	فصل چهارم: اختلالات یادگیری
۵۷	۱-۴. تعاریف
۶۲	۲-۴. عوامل مؤثر بر ناتوانی یادگیری
۶۵	۳-۴. روش‌های شناسایی SLD
۶۹	۴-۴. انواع ناتوانی‌های یادگیری
۷۰	۱-۴-۴. اختلال نوشتن
۷۰	۱-۴-۴. انواع طبقه‌بندی ناتوانی نوشتن
۷۲	۲-۴-۴. اختلال ریاضی
۷۲	۱-۴-۴. تعریف اختلال ریاضی (MD)
۷۳	۱-۴-۴. متغیرهای مؤثر بر توانایی‌های ریاضی
۷۳	۳-۴-۴. مهارت‌های ریاضی و توانایی‌های شناختی
۷۳	۴-۴-۴. مهارت‌های اولیه ریاضی
۷۴	۵-۴-۴. ویژگی‌ها و علائم اختلال ریاضی
۷۷	۶-۴-۴. معیارهای تشخیصی
۷۷	۵-۴. تشخیص افتراقی

۷۹	فصل پنجم: نارساناخوانی
۷۹	۱-۵. تعاریف
۸۱	۲-۵. علائم و ویژگی‌ها
۸۴	۳-۵. معیارهای تشخیصی
۸۴	۴-۵. اختلالات همراه
۸۵	۵-۵. تشخیص افتراقی

۸۷	فصل ششم: ناتوانی یادگیری غیرکلامی
۸۷	۱-۶. تعریف
۸۹	۲-۶. علت‌شناسی
۹۰	۳-۶. علائم و ویژگی‌ها
۱۰۸	۱-۳-۶. تظاهرات در بیماری‌ها، اختلالات و بدعملکردی‌های عصبی
۱۱۰	۴-۶. عوامل خطر در کودکان پیش از دبستان
۱۱۱	۵-۶. تیرمخ تحول کودکان دارای NLD
۱۱۱	۱-۵-۶. دوران نوزادی - کودکی (تولد تا ۶ سالگی)
۱۱۲	۲-۵-۶. دوره ابتدایی مدرسه (۶ تا ۱۰ سالگی)
۱۱۲	۳-۵-۶. دوره راهنمایی (۱۴ تا ۱۸ سالگی)
۱۱۳	۴-۵-۶. دوره دبیرستان (۱۵ تا ۱۸ سالگی)
۱۱۳	۵-۵-۶. بزرگسالی
۱۱۳	۶-۶. تشخیص افتراقی
۱۱۳	۱-۶-۶. بررسی ناتوانی یادگیری غیرکلامی و اختلالات روان‌پزشکی
۱۱۵	۲-۶-۶. ارزیابی‌های روانشناسی و عصب - روان‌شناختی
۱۱۷	۳-۶-۶. تشخیص افتراقی NLD و ADHD
۱۱۸	۴-۶-۶. تشخیص افتراقی NLD و اختلال دوقطبی
۱۲۰	۵-۶-۶. تشخیص افتراقی NLD و اختلال آسیب‌گر
۱۲۳	فصل هفتم: کم‌توان ذهنی
۱۲۳	۱-۷. تعاریف
۱۲۸	۲-۷. علل ایجادکننده کم‌توانی ذهنی
۱۲۹	۳-۷. علائم و ویژگی‌ها
۱۳۳	۴-۷. تشخیص افتراقی
۱۳۴	۵-۷. نکات بالینی
۱۳۵	فصل هشتم: سندرم‌های رایج کم‌توانی ذهنی
۱۳۵	۱-۸. اختلالات اتوزومال
۱۳۵	۱-۱-۸. سندرم داون

- ۱۳۵ ..... ۱-۱-۱-۸. تعریف
- ۱۳۶ ..... ۲-۱-۱-۸. علت‌شناسی
- ۱۳۶ ..... ۳-۱-۱-۸. مشکلات گفتاری و زبانی
- ۱۳۸ ..... ۲-۱-۸. سندرم فریاد گربه
- ۱۳۸ ..... ۱-۲-۱-۸. تعریف
- ۱۳۸ ..... ۲-۲-۱-۸. علت‌شناسی
- ۱۳۸ ..... ۳-۲-۱-۸. مشکلات گفتاری و زبانی
- ۱۳۹ ..... ۲-۸. اختلالات کروموزوم جنسی
- ۱۳۹ ..... ۱-۲-۸. سندرم کلاین فیلتر
- ۱۳۹ ..... ۱-۱-۲-۸. تعریف
- ۱۳۹ ..... ۲-۱-۲-۸. علت‌شناسی
- ۱۳۹ ..... ۳-۱-۲-۸. مشکلات گفتاری و زبانی
- ۱۳۹ ..... ۲-۲-۸. سندرم X شکننده
- ۱۳۹ ..... ۱-۲-۲-۸. تعریف
- ۱۴۰ ..... ۲-۲-۲-۸. علت‌شناسی
- ۱۴۰ ..... ۳-۲-۲-۸. علائم و ویژگی‌ها
- ۱۴۱ ..... ۴-۲-۲-۸. اختلالات گفتار و زبان
- ۱۴۳ ..... ۳-۸. سندرم‌های ژنتیکی
- ۱۴۳ ..... ۱-۳-۸. سندرم نهان چشمی
- ۱۴۴ ..... ۲-۳-۸. شکاف کام
- ۱۴۴ ..... ۳-۳-۸. سندرم دست _ شنوایی
- ۱۴۴ ..... ۴-۳-۸. سندرم کلیپ فیل
- ۱۴۵ ..... ۵-۳-۸. سندرم گوش‌های بدشکل پایین قرار گرفته
- ۱۴۵ ..... ۶-۳-۸. سندرم پندرد
- ۱۴۵ ..... ۷-۳-۸. سندرم حذف بازوی بلند کروموزوم ۱۸
- ۱۴۶ ..... ۸-۳-۸. سندرم آشر
- ۱۴۶ ..... ۹-۳-۸. دیسپلازی برون پوسی

۱۴۷	فصل نهم: اختلالات طیف اتیسم
۱۴۷	۱-۹. تعریف
۱۴۸	۲-۹. مشخصات اصلی
۱۴۸	۳-۹. معیارهای تشخیصی
۱۴۸	۱-۳-۹. آسیب کیفی در تعامل اجتماعی (حداقل ۲ مورد)
۱۴۹	۲-۳-۹. آسیب کیفی در برقراری ارتباط (حداقل ۱ مورد)
۱۴۹	۳-۳-۹. الگوهای محدود و کلیشه‌ای رفتار، علاقه و فعالیت‌ها (حداقل ۱ مورد)
۱۴۹	۴-۳-۹. تأخیر یا عملکرد غیرطبیعی قبل از ۳ سالگی در رشد اجتماعی به‌طوری‌که نتوان
۱۴۹	توجیه بهتری برای آن یافت
۱۵۰	۴-۹. اتیسم در DSM-V
۱۵۰	۱-۴-۹. معیارهای تشخیصی اتیسم بر اساس DSM_V
۱۵۲	۵-۹. تعیین میزان شدت اختلال در زمان تشخیص
۱۵۵	۶-۹. تعیین شدت در حال حاضر
۱۵۸	۷-۹. اختلال اسپرگر
۱۵۸	۱-۷-۹. تعریف
۱۵۹	۲-۷-۹. علت‌شناسی
۱۵۹	۳-۷-۹. علائم و ویژگی‌ها
۱۶۰	۸-۹. سندرم رت
۱۶۰	۱-۸-۹. تعریف
۱۶۱	۲-۸-۹. علت‌شناسی
۱۶۱	۳-۸-۹. مشکلات گفتاری و زبانی
۱۶۲	۴-۸-۹. مراحل سندرم رت
۱۶۳	۹-۹. اختلال فروپاشیده کودکی
۱۶۳	۱-۹-۹. تعریف
۱۶۵	۱۰-۹. اختلال نافذ رشد با منشأ ناشناخته (PDD_NOS)
۱۶۵	۱-۱۰-۹. تعریف
۱۶۶	۱۱-۹. تشخیص افتراقی

۱۷۵	فصل دهم: اختلال نقص توجه و بیش‌فعالی
۱۷۵	۱-۱۰. تعریف
۱۷۶	۲-۱۰. علائم و ویژگی‌ها
۱۷۶	۱-۲-۱۰. اختلالات گفتاری و زبانی ADHD
۱۷۶	۲-۲-۱۰. اختلالات همراه ADHD
۱۷۷	۳-۱۰. معیارهای تشخیصی
۱۷۷	۱-۳-۱۰. بی‌توجهی
۱۷۷	۲-۳-۱۰. بیش‌فعالی
۱۷۷	۴-۱۰. اختلال نقص توجه
۱۷۷	۱-۴-۱۰. تعاریف
۱۷۸	۵-۱۰. سیستم کنترلی ضعیف در کودکان مبتلا به اختلال نقص توجه و ADHD
۱۸۰	۶-۱۰. زیرگروه‌های اختلال نقص توجه و بیش‌فعالی
۱۸۱	۷-۱۰. اپیدمیولوژی
۱۸۱	۸-۱۰. علت‌شناسی اختلال نقص توجه و بیش‌فعالی
۱۸۱	۹-۱۰. علائم و ویژگی‌ها
۱۸۲	۱-۹-۱۰. علائم کمبود توجه
۱۸۲	۲-۹-۱۰. علائم بیش‌فعالی ^۱
۱۸۳	۳-۹-۱۰. علائم تکانشگری
۱۸۶	۱۰-۱۰. اختلالات همراه با اختلال نقص توجه و بیش‌فعالی
۱۸۷	۱۱-۱۰. تشخیص افتراقی

۱۸۹	فصل یازدهم: آسیب شنوایی
۱۸۹	۱-۱۱. تعاریف
۱۹۰	۲-۱۱. علت‌شناسی
۱۹۱	۳-۱۱. آستانه‌شنوایی
۱۹۱	۴-۱۱. ادیومتری گفتاری
۱۹۱	۵-۱۱. طبقه‌بندی انواع آسیب شنوایی
۱۹۲	۶-۱۱. علائم و ویژگی‌ها
۱۹۴	۷-۱۱. تشخیص افتراقی

انسان موجودی اجتماعی است که برای بقای خود نیازمند برقراری ارتباط مؤثر با دیگران است. ارتباط که همان انتقال پیام بین دو یا چند شریک ارتباطی است درواقع، فرایندی است که روزانه همه انسان‌ها از آن بهره می‌برند. حضور در جوامع انسانی ایجاب می‌کند که افراد، مجهز به توانایی برقراری ارتباط باشند. در این میان افرادی که مهارت‌های زبانی، گفتاری و شناختی هنجار دارند و سیستم‌های حسی-حرکتی آن‌ها به درستی کار می‌کند، در برقراری ارتباط موفق هستند ولی حدود کمتر از ۱۰ درصد افراد جامعه قادر به برقراری ارتباط مؤثر نیستند، که این امر می‌تواند به دلایل مختلفی رخ دهد. در این مجال بر آنیم تا نگاهی به انواع اختلالات ارتباطی در کودکان و بزرگسالان داشته باشیم.

در یک نگاه کلان می‌توان اختلالات ارتباطی در کودکان و بزرگسالان را به دو دسته کلی اختلالات زبانی و اختلالات گفتاری تقسیم کرد که در این میان اختلالات زبانی سهم عمده‌ای را به خود اختصاص می‌دهد. البته در بررسی اختلالات زبانی نباید ارتباط تنگاتنگ بین زبان و شناخت را از نظر دور داشت، همان‌طور که در اختلالات گفتاری نباید ارتباط نزدیک بین مکانیسم‌های گفتار و سیستم‌های حسی و حرکتی را نادیده گرفت. در این کتاب می‌خواهیم تا با ارائه تعریفی روشن و گویا از اختلالات زبانی پربسامد و کم‌بسامد و تکیه بر علامت‌شناسی جامع و نشانه‌های تشخیصی اختلالات زبانی و گفتاری دوران رشد و بزرگسالی، درس‌نامه‌ای بالینی را در اختیار جامعه گفتاردرمانی و سایر رشته‌های مرتبط قرار دهیم. این کتاب برای آشنایی با علل، علائم و تشخیص افتراقی اختلالات زبانی و گفتاری در کودکان و بزرگسالان نگاشته شده است. انتظار می‌رود که این دانسته‌ها در پایه‌ریزی مطالب کمتر شناخته شده در اختلالات ارتباطی گامی مؤثر باشد.

پس از بیان این مقدمات؛ کتاب در دو بخش و در قالب ۲۵ فصل معرفی می‌شود. بخش اول این کتاب مربوط به علامت‌شناسی، علت‌شناسی و تشخیص افتراقی انواع اختلالات زبانی در کودکان و بزرگسالان است و در بخش دوم کتاب، مرور

کوتاهی بر اختلالات گفتاری در کودکان و بزرگسالان صورت گرفته است. در بخش دوم کتاب به اختلالات گفتاری پریسامد از جمله: اختلالات صدای گفتار، ناروانی و انواع اختلالات حرکتی گفتار پرداخته شده است که گاهی به صورت هم‌رویداد با اختلالات زبانی مشاهده می‌شود. همچنین به دلیل گستردگی اختلالات صوت و تشدید، در این کتاب از ذکر این دو اختلال صرف نظر کرده‌ایم.

سبک نگارش مؤلفین این اثر به این صورت است که در ابتدا تعاریف مربوط به هر اختلال، علامت‌شناسی و علت‌شناسی آن را ارائه کرده‌اند و در ادامه به تشخیص افتراقی و بیان نکات بالینی برای انواع اختلالات زبانی و گفتاری پرداخته‌اند.

لازم به ذکر است مؤلفین در این کتاب تلاش کرده‌اند تا در حد بضاعت خویش، به تحقیقات گزارش شده در ایران و ارائه جداول رشدی موجود در زبان فارسی بپردازند و به مطالب کمتر پرداخته شده در آسیب‌شناسی گفتار و زبان مانند آپراکسی گفتاری دوران رشد، آسیب زبانی ویژه، اختلال کاربردشناسی زبان و ... هم اشاره مختصری داشته باشند.

از آنجاکه آشنایی با هر اختلال رشدی نیازمند آشنایی با روند رشد آن مهارت یا هنجارهای سنی است؛ در پیوست کتاب، جداول مربوط به رشد توجه، رشد بازی، رشد شناختی، رشد طبیعی همخوان‌ها و سن کتاب صداهای گفتار، آواهای زبان فارسی از نظر شیوه و جایگاه، رشد کاربردشناسی، رشد میانگین طول گفتار در کودکان، رشد تغذیه و مهارت‌های دهانی - حرکتی و رشد پیش زبانی نیز ارائه شده است.

نویسندگان

اردیبهشت ۱۴۰۰